

RÁKOS SÁNDOR

Még egyszer Krúdyról

Szeretettel köszöntjük az író hatvanadik születésnapján

Kálmánháza, 1935. Nyár. Uगतóan üres iskolaterem. Vizsga óta aszalódó virágfüzérék. Hervadás-szag, olajos-padló-szag, unalom-szag. Légyzűmmögésű magány. Egyik sarokba búzát öntöttek le, a másikba könyveket. (Sokféle helyről összehordott jutalomkönyvek maradványát.) Eluntam a búza jó hűvös érintését, a könyvhalom mellé kuporodom. Belelapozok a könyvekbe. Egyik sem érdekel. Már hagynám is ott a kupacot, amikor egy képes-puha-fedelű könyvön akad meg a szemem. Kinyitom és delejes álomba szédülök — nem mozdulok, amíg végig nem olvastam. Zsibbadtan támolygok az udvaron: megváltozott a világ, újraszülettem. Ezután mindent úgy nézek már, mintha nemcsak élném, hanem olvasnám is. (S később úgy, mintha írnam is.) *Boldogult úrfikoromban*. Ez volt a könyv címe. Idétlen képpel csúfított puha fedelű ponyvaregénynek álcázva, a sorsommal játszó véletlen Krúdy egyik kései remekét adta kezembe.

*

Hajdúnánáson a diákkönyvtár őre újságot olvasott, s unottan intett, hogy a nehezen elérhető hátsó polcra emeljem csak le magam a könyveket. Így történt, hogy a kifogyhatatlan May Károlyok és Verne Gyulák helyett (tőle leginkább ezeket kaphattam egy bizonyos Hamlet nevű dán királyfi már első beleolvasásra is lélegzetmegakasztó történetét vittem haza. Akkorra már minden közel-távol föllelhető Krúdyt megszereztem — most Shakespeare következett. Képtelen logikátlansággal vagy nagyon is logikusan? Mindegy. Így történt.

*

S még nincs vége. A véletlen, úgy látszik, háromig nem áll meg. Mert íme, a h.-i internátus fűtetlen fürdőszobájában didergek éjjel, hosszú hálóingem, mint egy karácsonyi angyalé, s magam is angyalszerűen ágaskodom a hokedlin, hogy közelebről kapjam a nagyon magasan és nagyon gyéren pislákoló, tejszínű villanykörte fényét. Lopott könyvet igazítok a szememhez, egy nyolcadikos asztaláról veszem el éjszakánként. Nappal nem olvashatom, szigorúan megtiltották. „Nem gyereknek való.” (Tizenöt éves vagyok.) Tolvajként rezzenve az éji bogár neszezésétől is, nyújtózom a fény felé, s lábujjhegyen olvasom a könyvet, Dosztojevskij *Bűn és bűnhődés*-ét. Ide juttatott engem Krúdy meg a boszorkányos *Boldogult úrfikoromban*.

*

De a hármas számnál sem torpant meg a véletlen. Már ami Krúdyt illeti. Mert Hajdúnánásról Nyíregyházára költöztünk, s fejest ugrottam a Krúdy-legendába. A Kossuth Gimnáziumban saját kezűleg fölvesett monogramja beszélt azokról az időről, amikor, fél századdal korábban, ő is ezeket a mi agyonfaragott padjainkat koptatta. A Bujtoson apámék háza közvetlen közelében állott a magas jegenyéknek, amelyek egyikéről a kamasz Krúdy szarkafészek szedése közben lezuhant. A Morgó temetőben idősebb és legidősebb Krúdy Gyula sírján készültem vizsgáimra, a sóstói erdőben pedig a legifjabb Krúdy Gyula látogatta helyeken szereztem első szerelmi tapasztalataimat. Megismertem anyját, nővéreit, majd fiát és lányait is. S egy fanatikus, diákkoromban még ókeresztényien zárkózott szektát, a Krúdy-rajongókat, élükön a Mester szerelmei és egyéb viselt dolgai után országos nyomozásban ide-oda utazgató Perepatintással.

*

Magam is hitvallástevő és hitvallásváró tagja voltam a szektának. S amikor egyszer óriást: Móricz Zsigmondot kísértem az ny.-i Kállói utcán, Krúdy szülőházának közelében elszántan a „vallásalapítóra” tereltem a szót. „Csodálatos termőfa volt!” — derült föl komorságából az öregisten-arcú pályatárs, s hirtelen beszédessé vált Krúdy dicséretében és az alakjára indázódott anekdoták elmondásában. (Még aznap volt-e, vagy másnap, hogy a családián Atyának is becézett drága Kiss Lajossal, a *Szegény ember* — *Szegény asszony* írójával — ki a Jósa Múzeum igazgatójaként olyan sokat tett Szablocsért, a Bessenyei téri hetivásár forgatagában követtük Móriczot. Ma is úgy él bennem az a színes kavargás, mintha egy Móricz-regényből elevenedett volna körénk, időtlen napsütésben.)